

Сенів К.І.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

**МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ:
СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ
(ЗА РОМАНОМ А. КРОНІНА «ЦИТАДЕЛЬ»)**

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки можна спостерігати процеси активного запозичення наукової лексики і її освоєння у художньому дискурсі. Серед дисциплін-донорів можуть бути абсолютно різні гуманітарні та природничі науки.

Автори художніх творів і лінгвісти-дослідники вважають, що «процес запозичення наукових елементів до поетичної словесності навряд чи потребує виправдання, адже, за своєю природою художній дискурс (ХД) є полістилістичним, й у ньому можуть бути синтезовані найрізноманітніші мовні засоби» [1, с. 197]. Цим пояснюється те, що у лінгвістиці природно постає проблема функціонування термінів у ХД, яка може досліджуватися у стилістичному, конкретно-історичному, структурно-семантичному, функціональному та інших аспектах. У наш час ця проблема зберігає свою актуальність у силу того, що міграція термінів до інших сфер не лише триває, а й значно посилюється» [3, с. 5].

У мові ХД, у порівнянні з функціонуванням у звичному науковому контексті, термін може втратити свої специфічні характеристики та навіть бути залученим до процесу метафоризації й набути додаткових естетичних відтінків.

Специфіці функціонування термінів у ХД присвячено низку наукових лінгвістичних праць. Так, вивченню функцій спеціальної лексики у художніх текстах М. А. Булгакова присвячено кандидатську дисертацію О.В. Панаєвої, яка зауважує, що термінологічна лексика у художніх творах несе серйозне змістове навантаження, вступаючи у відносини з загальною системою образних мовних засобів у художній літературі» [4, с. 3].

За словами О. В. Панаєвої, спеціальна термінологічна лексика посилює пізнавальну роль художніх творів, адже вона дозволяє письменнику найбільш точно відтворювати за допомогою слова професійне життя його героїв, а система засобів мовної виразності та образності розширюється завдяки включенню до її складу термінів. Це є свідченням того, що термінологія слугує важливим джерелом поповнення експресивних засобів мови художніх творів [4, с. 25].

Виходячи з того, що когнітивна функція термінів полягає у створенні умов отримання інформації про невідомі дотепер читачеві нові пристрої, прилади, процеси, технологічні виробничі ситуації тощо, у результаті ознайомлення з текстами художніх творів, які містять медичну термінологію,

виникає синтез сприйняття нової інформації разом з тими чи іншими емоціями, що виникають під час прочитання тексту. Колективні знання і досягнення медичної науки й технічного прогресу стають надбанням особистості (тобто читача). Когнітивна інтерпретація ролі МТ у стилі художнього дискурсу допомагає визначити ступінь інформативності тексту, а також виокремити потенційні функції термінів.

У процесі роботи над романом А. Кроніна «Цитадель» було відібрано 242 англomовні медичні терміни. Медичну термінологію англійської мови, яку було вибрано на сторінках твору, можна класифікувати за структурним, семантичним та функціонально-стилістичним критеріями. Розглянемо семантичну класифікацію та її квантитативні характеристики.

Семантика медичних термінів визначається, головним чином, їх логіко-понятійною системою. Семантика МТ носить комплексний характер і відображає поєднання повсякденного досвіду з науковим знанням. Терміни досліджуваної спеціальної області належать до різних когнітивних категорій: об'єкта, процесу, властивості, простору, стану, суб'єкта тощо. Названі категорії передають основний зміст спеціальної діяльності лікарів.

На підставі семантики основного компонента, лексико-семантичні категорії можна кваліфікувати як:

- лексико-семантична категорія «Об'єкт / матеріальне тіло» – терміни, які визначають об'єкти реальності: *an ointment form* – мазь, *hospital* – лікарня;
- лексико-семантична категорія «Суб'єкт / особа» – назви осіб, які займаються медичною діяльністю: *doctor* – лікар, *assistant* – асистент;
- лексико-семантична категорія «Якість / особливість» – терміни, які визначають ступінь, особливі характеристики: *bedridden* – прикований до ліжка;
- лексико-семантична категорія «Процес / рух» – терміни, які позначають назви медичних процесів – *isolation* – ізоляція хворих;
- лексико-семантична категорія «Абстрактні логічні поняття» – терміни, які визначають основні логічні поняття, концепти: *medical career* – медична кар'єра;
- лексико-семантична категорія «Назви організацій, які займаються медичною діяльністю» – *the Ministry of Health* – санітарне управління.

Частина медичної термінології англійської мови заснована на метафоричному переносі, як одному з продуктивних семантичних процесів, серед яких превалює універсальний процес творення термінів за допомогою звуження їхнього значення, що призводить до спеціалізації. Результатом стає створення семантичних неологізмів за рахунок зміни значення вже існуючих слів: *visit (n)* – візит → *visit (v)* – відвідування пацієнтів на дому.

Виявлені у романі медичні терміни за тематикою було розподілено на наступні групи:

- назви хвороб – *anæmic* – анемія, малокров'я; *chill* – застуда;
- назви травм – *cut fingers* – порізани пальці;
- назви ліків – *mixer* – припарка; *salicylate* – саліцилка;

- способи лікування – operation – операція;
- назви симптомів – rash – висип;
- назви синдромів – hysteria – істерія;
- анатомічні назви – pancreas – підшлункова залоза;
- назви медичних приладів – microscope – мікроскоп;
- медичний персонал – nurse – медична сестра;
- ризики роботи – the danger of infection – небезпека зараження;
- медичні процедури, маніпуляції – X-rays – рентген;
- медичні галузі – laringology – ларингологія;
- медична документація – certificate – сертифікат.

Серед лексико-семантичних категорій МТ на першому за чисельністю місці з рівним відсотковим співвідношенням стоять 2 категорії: «Якість / особливість» (27%) та «Абстрактні логічні поняття» (27%). Таке співвідношення базується на тому, що МТ роману найчастіше репрезентує назви хворіб та їх властивості. Друге за чисельністю місце (25 %) посідають терміни, що належать до категорії «Об'єкт / матеріальне тіло», які найчастіше репрезентують назви медичних приладів та об'єктів медичної інфраструктури. До категорії «Процес / рух», яка містить терміни, що позначають медичні процеси і дії, належить 11 % проаналізованих термінів. Найменш чисельними є категорії «Суб'єкт / особа» (7%) та «Назви організацій, які займаються медичною діяльністю» (3%) (рис. 1).

Рис. 1. Лексико-семантичні категорії медичних термінів

Джерело: розроблено автором

Найчисельнішими групами серед тематичної класифікації медичної термінології (25 %) є назви хворіб, найменування ліків (11%), назви симптомів (9%) та номінанти медичного персоналу (8%). Менш чисельними є групи, які містять назви синдромів (7%), медичних приладів (7%), галузей медицини (7%), анатомічні назви (6%), назви медичних процедур та маніпуляцій (5%), медичної інфраструктури (5%) та документації (3 %). Найменш наповненими є групи, що містять ризики на роботі (2%), способи лікування (1%) та медична їжа (1%).

Отже, найчисельнішими серед лексико-семантичних категорій МТ є категорії: «Якість / особливість» (27%) та «Абстрактні логічні поняття» (27%). У межах цих категорій репрезентуються назви хворіб та їх властивості, медичні прилади та об'єкти медичної інфраструктури. Автор використовує медичні терміни цих лексико-семантичних категорій для реалістичного опису процесу встановлення діагнозу, хід думки лікаря, перед яким стоїть завдання правильно встановити діагноз і призначити відповідне лікування. До цієї категорії також належать об'єкти медичної інфраструктури, у яких ведеться прийом та стаціонарне лікування хворих. За тематикою у тексті роману найчастіше вживаються назви хворіб, найменування ліків, назви симптомів та медичного персоналу.

Список використаних джерел:

1. Барінова Е. Е. Научный термин в современной художественной литературе (А. Битов, Н. Байтов, Л. Улицкая) / Е. Е. Барінова // Критика и семиотика. – 2011. – Вып. 15. – С. 197–207.
2. Дарчук Н. П. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту): підручник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 351 с.
3. Жидкова Ю. Б. Функционирование медицинской терминологии в художественных произведениях русских писателей XIX – начала XXI веков (на материале прозы А. П. Чехова, В. В. Вересаева, М. А. Булгакова, Ю. П. Германа, В. П. Аксенова, Л. Е. Улицкой): автореф. дисс... канд. филол. наук: 10. 02. 01 / Ю. Б. Жидкова. – Воронеж, 2008. – 24 с.
4. Панаева Е. В. Функции специальной лексики в художественном тексте: на материале произведений М. А. Булгакова: дис. ... канд. филол. наук: 10. 02. 01 / Е. В. Панаева. – М., 2005. – 189 с.